בניך יפיפין ביותר אמרה להן [א]אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה [ב]וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה עליו כמי שכפאו שד ואמרתי לו מה טעם ואמר לי כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת ונמצאו בניו באין לידי ממזרות לא קשיא הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא א"ר יוחנן זו דברי יוחנן בן דהבאי אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא [ג]כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה משל לבשר הבא מבית הטבח רצה לאכלו במלח אוכלו צלי אוכלו מבושל אוכלו שלוק אוכלו וכן דג הבא מבית הצייד אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן דאי תימא מלאכי השרת ממש אמאי אמר רבי יוחנן אין הלכה כיוחנן בן דהבאי הא אינהו בקיאי בצורת הולד טפי ואמאי קרו להו מלאכי השרת [א]דמצייני כמלאכי השרת ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר לה בתי תורה התירתך ואני מה אעשה ליך ההיא דאתאי לקמיה דרב אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר מאי שנא מן ביניתא [1]ולא תתורו אחרי לבבכם מכאן אמר רבי [ד]אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר אמר רבינא לא נצרכא אלא [ה]דאפילו [ו]ב' נשיו [2]וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר רבי לוי [ז]אלו בני תשע מדות בני אסנ"ת משגע"ח בני אימה בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מריבה בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה איני [ג]והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [ד]יונתן כל אדם שאשתו תובעתו הויין לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם שנאמר [3]הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וכתיב [4]ואקח את ראשי שבטיכם ולא כתיב נבונים וכתיב [5]יששכר חמור גרם וכתיב [6]מבני יששכר יודעי בינה לעתים ההיא דמרציא ארצויי:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה [ה]נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסין נדרי זרוזין כיצד [ח]היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם

רש"י

אינו מספר. אינו משמש: **מגלה טפח.** מבגדה: **ומכסה.** אותו טפח מבגד וכן עושה עד שיכלה עליה: **ודומה כמי שכפאו שד.** שבא עלי בכח ודומה כמי ששד כפאו. ואית דאמרי שמתכסה כולו כאדם שמפחד מן השד: **דמלייני.** שעטופים בציצית: **ביניתא.** דג שיכול לאכלו כמו שירצה: **בני אסנ"ת משגע"ח.** סימן הוא: **שנואה.** שלבו על אחרת בשעת תשמיש. ואמרו כשבא עליה לאו ביאה גמורה היא הואיל וכל כך שונאה אלא כזונות בעלמא הוא: **בני נידוי.** שהבעל בנידוי ובא עליה ומתעברת הימנו: **בני תמורה.** שיש לו ב' נשים וכסבור לבא על זו ובא על אחרת. ל"א בני תמורה שהוא סבור לבא על אשה אחרת ונמצאת שהיא אשתו וקרובין לממזרות שהרי נתכוון לניאוף: **בני מריבה.** שמשמש במריבה: **בני שכרות.** שמשמש בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא: **בני ערבוביא.** שבא על אשה אחת בין הנשים ואין ידוע על איזו מהן בא. ל"א שבאו עליה אנשים הרבה ואין ידוע בן מי הוא. ל"א בני ערבוביא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון: **יששכר חמור גרם.** חמור גרם ליששכר שנולד. אותו חמור שהיה יעקב רוכב שפנה לאהל לאה: **דמרציא ארצויי.** אינה תובעת בפה אלא דמרציא קמיה מראה לו מתוך דבריה כגון לאה דמההיא נפקי בני מעליא:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים הותרו חכמים. בלא שום שאלה: **נדרי זירוזין כו' מן הסלע.** שהוא ארבע דינרין: **והלה.** הקונה אומר שאינו מוסיף לו על שקל שהוא שני דינרין:

ר"ן

לא בתחלת הלילה. ואף בסוף הלילה נשים הולכות בשוק ויתן דעתו עליהם: **וכשהוא מספר.** כשהוא משמש מטתו: **מגלה טפח ומכסה טפח.** בפרק מי שמתו (ברכות דף כג:) אמרינן שהתירו [לה] (לאשה) לגלות טפחיים לקטנים והוא היה מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח כלומר וטפח שני נשאר מכוסה: **כמי שכפאו שד.** שהיה ממהר כאדם הנטרד מחמת שד שכופהו. אלמא מספר היה בשעת תשמיש: **הא במילי דתשמיש.** שרי כדי לרצותה: **דמצייני כמלאכי השרת.** שהן *מצויינים ונבדלין משאר בני אדם כמלאכי השרת כדאמרינן בהגדה) מלמד שהיו ישראל מצויינין שם כלומר שהיו עם בפני עצמן ולא נתערבו במצרים: **התורה התירתך.** דכתיב כי יקח איש אשה) שהיא לקוחה לו לעשות בה כל חפצו. וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"א מהא"ב (הלכ' ט) ובלבד שלא יוציא שז"ל: **מ"ש מן ביניתא.** דג שצולהו או שולקו כרצונו: **אל ישתה אדם בכוס זה.** שבשעה שעוסק עם אשתו לא יתן עיניו באשה אחרת אפי' היא אשתו: **המורדים והפושעים בי.** אלו בני תשע מדות שלפי שיש לך עבירה בילירתן הוו מורדין ופושעין: **בני אימה.** לשון יראה שמטיל אימה על אשתו להזקק לה שלא ברצונה ומתוך כך אין בניו הגונים לפי שנוהג שלא כשורה כדדרשינן בפרק המוצא תפילין) ואץ ברגלים חוטא [משלי יט]: **בני אנוסה.** גריעי טפי מבני אימה דבני אימה לא הוי אנוסה ממש ואנוסה מיירי בשאנסה לגמרי ומתוך ששני אלו קרובין להיות זה כמו חשיב להו כחד דהא רבי לוי אמר תשע מדות וכפרטן אתה מוצא עשר: **בני שנואה.** ששונאה ומתוך כך נותן דעתו על אשה אחרת: **בני נדוי.** שבא עליה כשהוא מנודה: **בני תמורה.** שבא על אחת מנשיו וכסבור שהיא צרתה: **בני מריבה.** אע"פ שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה: **בני שכרות.** שמתוך שכרותו אינו נותן דעתו על אשתו: **בני גרושת הלב.** שגמר בלבו לגרשה: **בני ערבוביא.** שבאו עליה כמה בני אדם: **בני חצופה.** שמעיזה פניה להיות תובעתו בפה: **כל אדם שאשתו תובעתו.** כלאה שיצאה לפני יעקב ואמרה לו אלי תבא) ויצא ממנה יששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים: **דמרציא ארצויי:** שמפתה אותו בדברי רצוי ופיוס כלאה שלא אמרה ליעקב אלא לבור באהלה אבל לא שתהא תובעתו בפה: הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. ומפרש בגמרא [כא:] שמותרין מאליהן בלא היתר חכם: **נדרי זרוזין.** שלא נדר אלא לזרז חבירו שלא יעמוד בדעתו כלמפרש ואזיל: **נדרי הבאי.** נדר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמינן הבאי ובור (ישעיה כז): **קונם שאיני פוחת לך.** קונם דמיו עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע שהוא ארבע דינרין: **קונם שאיני מוסיף לך על השקל.** קונם המקח עלי אם אני מוסיף לקנות ביותר משקל שהוא שני דינרין:

שניהם

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה י ופ"ב מהל' דעות הלכה ד סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ב וטוש"ע א"ח סי' רמ סעיף ז:

נד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ג וטוש"ע א"ח שם סעיף ח:

נה ג מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג שם טור ש"ע אה"ע סי' כה סעיף ג בהגה:

נו ד ה מיי' שם הלכ' יב טוש"ע שם סעיף י וטוש"ע א"ח סימן רמ סעיף ג:

נז ו מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ג:

א ז מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה א ופ"ג מהל' שבועות הלכה א [ופ"ב מהל' מכירות הל' א] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף א:

ב ח מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה ג טוש"ע י"ד שם סעיף ב:

◆

מוסף רש"י

וברותי. לשון ברירה (יחזקאל כ לח). **בני אימה.** בני אמה, שפחה (ראב"ה). **בני מריבה.** שקלף עם אשתו מעט ואינו שונא אותה שנאה גמורה (שם). **נבונים.** מבינים דבר מתוך דבר (עירובין ק:). **וכתיב יששכר כו'.** לאה מכעה את יעקב לדבר מצוה ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך וגו' (שם).

הדרן עלך ואלו מותרין

◆

פירוש הרא"ש

בניך יפיפין ביותר. בלא מום: **מגלה טפח ומכסה טפח.** כדי שתהא יראה ויבושה על פניו או נתי שלא יהנה בקירוב בשר דוגמת דרך פדין (בירושלמי בפ"ק דיבמות הלכה א): **ונמצאו בניו באין לידי ממזרות.** שהמחשבה באשה אחרת בשעת תשמיש קרוין הבנים כצד ממזרות ומתוך שאינו משמש אלא באימה ולא בקלות ראש אין בלבו מחשבה אחרת: **במילי דתשמיש.** שרי להרגות אותו: **דמצייני כמלאכי השרת.** בתורה ובמצות יפרישין וקדושים מספר אמון הפס בקדושת מלאכי השרת: **ערכתי לו שלחן והפכו.** *שישמש עמה שלא כדרכה: **מן ביניתא.** דג שאוכלו צלי שלוק ומבושל כפי רצונו: **וברותי מכם הפושעים וגו'.** לשון ברירה לו לשון וברא אותהן בחרבותם: **בני אמה.** שפחה משוחררת וגריעה מגיורת לפי שהורגלה להיות שטופה בזמה: **בני שנואה.** אע"פ שאין בלבו לגרשה: **בני נדוי.** אם הוא או היא מנודין ואסורים בתשמיש המטה והי"ה נמי אבל אלא מיתה נ"ל מילתא) דשכיחא נקט: **בני תמורה.** נחלפו לו בשותיו כסבור לבא על זו והיא אחרת: **בני מריבה.** שמתקוטטו יחד יבא עליה קודם פיוס כעם הארץ שמכה ובועל ואינו ממתין עד שמתפייס: **בני שכרות.** אם הוא או היא שכורין ואין כוונם שלימה ובלא דעת נפש לא טוב: **בני גרושת הלב.** ואף אם אינו שונאה כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת: **בני ערבוביא.** יש לו נשים הרבה ואינו יודע על אי זו מהן בא: **בני חצופה.** שתובעת בפה: **דמרציא ארצויי.** מסלתו כדברים: הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. כולהו מפרשי במתניתין: **קונם שאיני פוחת לך מן הסלע.** כלומר קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע:

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י קדושין עב. ד"ה דומים למלאכי השרת], ב) [נ"ל שתיקן יעב"ץ], ג) עירובין ק:, ד) פ"י יומתן, ה) נזיר יא: [שבועות כא:], ו) [אמר עיון בפרנים דברכות כב: איתא דצ"ל לו לאים], ז) [עי' פסח ומפרי פתוח כו ה], ח) [דברים לד], ט) [עירובין ק:], י) [בראשית ל],

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: במדבר טו לט

2. וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ: יחזקאל כ לח

3. הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: דברים א יג

4. וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים וָאֶתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: דברים א טו

5. יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם: בראשית מט יד

6. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם: דברי הימים א יב לג

◆

גליון הש"ס

ר"ן ד"ה דמצייני כו' מצויינים ונבדלים. עי' קדושין עב ע"א ברש"י ד"ה דומים: בהרא"ש ד"ה ערכתי לו שולחן ששימש עמה שלא כדרכה. עיין יבמות דף לד ע"ב תד"ה ולא כמעשה:

◆

תוספות

ארבעה נדרים. עד השתא איירי בכינויי האסורין וכינויי המותרים במתפיס בדבר הנדור ובמתפיס בדבר המותר והשתא איירי בנדרים דאע"ג דהוציאם מפיו בלשון שאר נדר אפילו הכי מותרין וטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין ולהכי פהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' נדרים והיינו טעמא דלא פריך בגמרא והא דנדרים שבלב כדפריך לקמן אנדרי אונסין משום דבעינן פיו ולבו שוין ונדרי זרוזין פריך מהאי טעמא: **נדרי הבאי.** בגוזמא והבאי לשון אחרים: